

वीस पंचवीस वर्षापूर्वीपर्यंत अरेंज मैरेज ही गोष्ट काहीशी 'आमचे आपले आपले काही जुळले नाही म्हणून मग जोडीदार निवडीसाठी हाच एकमेव पर्याय आहे' या अपरिहार्यतेच्या चष्म्यातून आणि काही प्रमाणात, 'पाहून लग्न करताना मुलगा/मुलगी नीट बघता येईल, त्यांचे घराणे बघता येईल, आर्थिक स्थिती तपासून घेता येईल' अशा सामाजिक आर्थिक- सुरक्षिततेच्या दृष्टीकोनातून बघितली जात असे. आणि आजही यात मूलभूत स्वरूपाचा बदल झाला आहे असं म्हणता येणार नाही. आजही लग्न ठरवण्याची प्रक्रिया मूळाशी कुठेतरी तीन 'प' वर आधारलेली आहे. पगार-पत्रिका-परिवार हे ते त्रिकूट! पण गेल्या वीस वर्षात आपल्या देशातली आर्थिक सामाजिक परिस्थिती एवढी झपाट्याने बदलली आहे की, केवळ याच त्रिकुटावर अवलंबून राहणे दिवसेंदिवस धोक्याचे ठरणार आहे.

असं म्हणतात की कोणतेही सामाजिक बदल हे फक्त आंदोलन किंवा प्रबोधनाने होत नाहीत. तर ते होतात अर्थकारणामुळे! आज गेल्या वीस वर्षात बदललेल्या आर्थिक व्यवस्थेमुळे सामान्य माणसांचे जीवनमान उंचावले आहे, पण त्याचबरोबर ते खर्चिकही झाले आहे. त्यामुळे आजकाल नवरा-बायको हे दोघेही कमावते असणे हा निव्वळ स्त्री-पुरुष समानतेच्या लढ्याचा परिपाक नसून त्यामध्ये आर्थिक कारणांचा मोठा हातभार आहे. आता याचमुळे नेमकं होतं काय ते समजून घेऊया. आर्थिक रेटा नसता आणि फक्त प्रबोधनाने आज नवरा-बायको हे दोघेही कमावत असते तर कदाचित सहजीवनात निर्माण होणारे कित्येक प्रश्न निर्माणच झाले नसते. पण दुर्दैवाचा भाग हा की आर्थिक रेट्याने आपल्या समाजाला समानतेच्या दिशेला ढकलले आहे. त्यामुळे समानता ही गरज म्हणून स्वीकारली असली तरी आपल्या व्यक्तिगत मूल्यव्यवस्थेचा ती भाग झालेली नाही. माझ्या पिढीत नाहीच पण चक्क नवीन पिढीतही नाही! आणि म्हणूनच मी जेव्हा विवाहोत्सुक मुला-मुलींशी बोलते तेव्हा मला दिसते तो त्यांच्या मनात उडालेला गोंधळ. सहजीवनात, संसारात आपली नेमकी भूमिका काय असेल, काय असली पाहिजे याबाबतची स्पष्टता मुलं आणि मुली या दोघांना नाही. शिवाय आपल्या आई-वडिलांच्या सहजीवनाचे एक मॉडेल त्यांच्यासमोर असतं पण तेही जसंच्या तसं नको असतं. साहजिकच काळानुरूप, परिस्थितीनुसार त्यात बदल हवे असतात. आई जे संसारात करत होती तेच मी माझ्या संसारात करावं असं मुलीला वाटत नसतं पण नवऱ्याने मात्र आपल्या वडिलांनी आपल्याला जसं जपलं-वागवलं तसं असावं असं वाटत असतं. मुलांना अगदी आपल्या आई-वडिलांसारखं सहजीवन हवं असतं पण त्याचबरोबर आधी सांगितल्यानुसार आर्थिक आणि त्यापाठोपाठ आलेल्या सामाजिक रेट्यामुळे कमावणारी बायको हवी असते. बाप रे! केवढा गुंता आहे, नाही? तरी इथे मी हा खूपच सुटसुटीत करून मांडला आहे. व्यक्ती व्यक्तीनुसार यात असंख्य फाटे फुटत जातात, असंख्य कंगोरे असतात. आणि मग आपल्या विचारांचा, आदर्शांचा, मूल्यांचा असा काही गुंता मुला-मुलींच्या डोक्यात तयार होत जातो की त्यात ते पुरते अडकतात. पण ही फारशी चिंता करण्याची गोष्ट नाही. इथून पुढची गंभीर बाब ही की आपण गोंधळात पडलो आहोत, आपण आपल्याच असंख्य विचारांत नसलेल्या स्पष्टतेमुळे गुंत्यात अडकलो आहोत याची जराही जाणीव कित्येकांना नसते!

आणि इथेच विवाहपूर्व 'समुपदेशन', म्हणजेच कौन्सेलिंग, उपयोगी पडते! समुपदेशकाबरोबर बोलून, आपलेच विचार सुटे होत होत सगळं स्वच्छ-स्पष्ट व्हायला मदत होते. अनुरूप गेली कित्येक वर्षे सातत्याने आपल्या सदस्यांना विवाहपूर्व समुपदेशनाची सोय उपलब्ध करून देत आले आहे. गेल्या महिन्यापासून दर गुरुवार, शनिवार आणि रविवार या तीन दिवशी दुपारी ३ ते संध्याकाळी ७ या वेळेत तज्ञ समुपदेशक अनुरूपच्या पुण्यातील मुख्य कार्यालयात उपलब्ध असणार आहेत. पूर्वनियोजित वेळेनुसार (अपॉइंटमेन्ट नुसार) आपण अनुरूपच्या या सेवेचा जास्तीत जास्त संख्येने लाभ घ्यावा. अनुरूप समुपदेशकांच्या टीम मधील सौ अनुजा कुलकर्णी यांचा एक लेख आपण या अंकात घेतला आहे तो आवर्जून वाचून प्रतिक्रिया कळवाव्यात. या सगळ्याचा उद्देश हाच की, अनुरूपने 'इथे लग्न जमते' याचबरोबर 'इथे लग्न टिकते' हेही उद्दिष्ट ठेवले आहे!